

Casus van de Filippo Stam *DNA familiereconstructies in de praktijk*

DOOR ROBERT PHILIPPO

DNA-testen als hulpmiddel bij stamboomonderzoek komen de laatste jaren in opmars. Een jonge en zich snel ontwikkelende wetenschap waarvan we nu nog niet weten waar het zal eindigen. Ik neem u mee naar de genetische reconstructie van mijn stamboom en wat daar allemaal bij komt kijken. Dus niet naar andere zaken zoals bijvoorbeeld migratie, evolutie en wetenschappelijke diepgang. Mijn filosofie is stamboomonderzoek en ik laat de rest over aan wetenschappers en mensen die het interessant vinden om zaken buiten de stamboom te kennen en te onderzoeken. De DNA-testen gaan hier over het Y-chromosoom dat van vader aan zoon wordt doorgegeven. Ik doe dat aan de hand van mijn familie en zal kort schetsen wat voor familie de Filippo's zijn.

Philippo stam

Het Meertens Instituut zegt over de naam Filippo dat het een patroniem is van de voornaam Philippus, ook wel met een F geschreven. Deze voornaam komt al lang voor, bijvoorbeeld de apostel Philippus, sommige koningen van Macedonië, maar ook in het Grieks wat betekent 'paardenvriend'. De familie komt in heel Nederland voor, maar geconcentreerd in Haarlem en omgeving, de Bollenstreek en Leiden en omgeving. De schrijfwijzen van de achternaam zijn divers, in Haarlem en de Bollenstreek tref je vooral de naam Filippo aan, in Leiden en omstreken tevens Filippo en Flippo. De achternaam is ook veel te vinden in het grensgebied tussen Frankrijk en België, rondom bijvoorbeeld Kortrijk, Lille, Valenciennes, Doornik, Tourcoing en Roubaix. Maar of de familie daar vandaan komt, is nog niet bewezen. Na genealogisch speurwerk blijkt dat er al Filippo's in Leiden en Haarlem waren vanaf 1580-1600. Ook in een paar andere steden komt de naam in die tijd voor, en vaak komen mensen uit genoemde regio's in de Zuidelijke-Nederlanden. Voor ons zijn belangrijke vragen waar we vandaan komen, zijn we verwant aan elkaar en klopt de stamboom.

Casus Filippo stam

De casus van de Filippo Stam bestaat uit een aantal genetische reconstructies met daarbij onder meer de volgende verwantschapsvragen:

1. Reconstructie van mijzelf (wie ben ik);
2. Reconstructie Filippo in de Bollenstreek (zijn we familie van elkaar en verwant aan Haarlem of Leiden);
3. Reconstructie Filippo in Haarlem (zijn we verwant aan de Haarlemse Filippo's);
4. Reconstructie Filippo in Leiden (zijn we verwant aan Filippo's in de Bollenstreek of Haarlem);
5. Reconstructie Filippo en andere families (wanneer zijn we verwant geworden).

1. Reconstructie van mijzelf

In 2008 heb ik mij op voor een DNA-test opgegeven en ik lever daarbij mijn wangslim en stamreeks aan. Met de ontvangen testuitslag denk ik bij mijzelf 'aardig maar wat kan ik ermee'? Niet veel, ik ken alleen maar mijn eigen haplotype en haplogroep (genetisch verwantschapsprofiel) en weet niet eens of mijn papieren voorvaderen wel mijn voorvaderen zijn. Dus wat nu? Mijn doel wordt om na te gaan of mijn stamboom klopt en of ik werkelijk verwant ben aan al die Filippo's die ik ken. Wat heb ik geleerd:

- Wil je genetische genealogie bedrijven, dan moet je dat niet in je eentje doen;
- Zo kan je je stamboom niet op correctheid beoordelen;
- En niet bewijzen dat je voorvaderen genetisch hetzelfde zijn als jij.

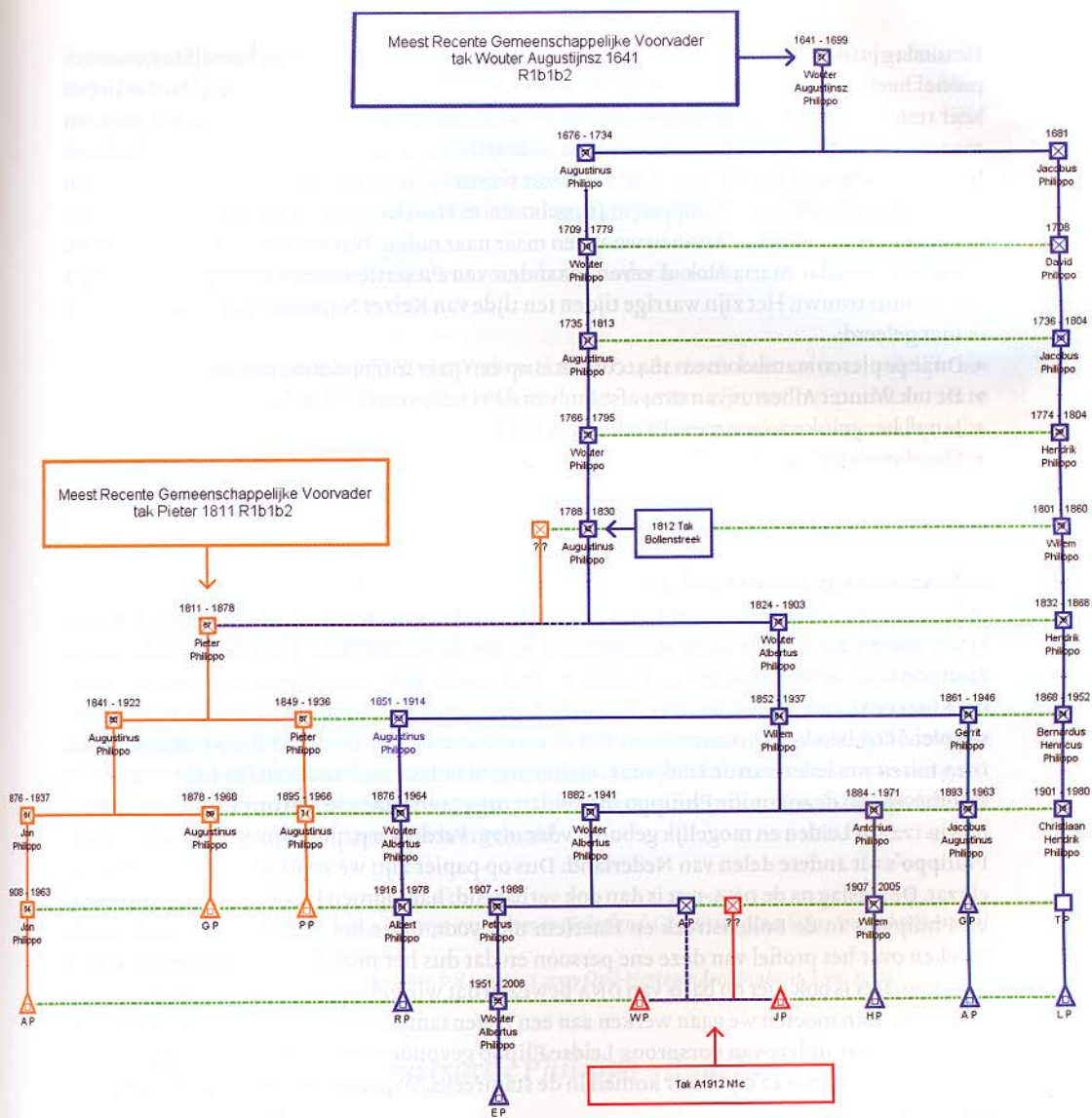
2. Reconstructie Filippo in de Bollenstreek

Ik ben geboren in Hillegom, mijn Bollenstreekstamvader is in circa 1813 in Hillegom gekomen en hij is geboren in Haarlem. Mijn eerste doel is om de reconstructie van mijn stamboom in de Bollenstreek te realiseren. Nadat ik de papieren stamboom in beeld heb, benader ik in 2009 mannelijke familieleden vanuit verschillende takken en van verschillende leeftijden (variërend van 25 tot 85 jaar). Meerdere deelnemers zijn nodig om tot de stamvader te komen en duidelijkheid te verkrijgen over de genetische verwantschap. Het is zoeken naar deelnemers die steeds dichterbij de stamvader in de stamreeks 'inhaken'. Na de testen blijken er twee stammen en drie families te bestaan. De *haplogroepen* (stammen) betreffen R1b1b2 en N1c. In R1b1b2 treffen we twee verschillende *haplotypen* (families) aan, met zes markers verschil ten opzichte van elkaar. De ene familie (met vijf deelnemers) met hetzelfde profiel heeft als meest recente gemeenschappelijke stamvader Wouter Albertus Filippo (1824). En de andere familie (met drie deelnemers) uit de stam R1b1b2 heeft als meest recente gemeenschappelijke voorvader Pieter Filippo (1811), beide zoons van mijn stamvader in de Bollenstreek, waarvan Pieter de oudste. Twee andere deelnemers hebben een haplogroep N1c, dus weer een andere stam en familie. De nieuwe hamvraag wordt 'wat is de haplogroep en het haplotype van de stamvader in de Bollenstreek, **Augustinus Filippo (1788)?**'. Wat heb ik hier geleerd:

- Zorg voor een goed onderbouwde stamboom en weet waar je toekomstige deelnemers in de boom zitten zodat je de juiste stappen kan ondernemen;
- Zoeken naar deelnemers vergt veel tijd, respecteer mensen die 'nee' zeggen;
- Zoek deelnemers die op verschillende niveaus in de stamboom inhaken om zo steeds dichterbij de stamvader te komen en fouten te elimineren;
- Verrassingen kunnen er zijn, plezierige maar ook minder plezierige, houdt daar rekening mee, ook bij het benaderen van deelnemers, wees daar open in;
- Zorg voor privacy, maak goede afspraken met deelnemers over wat wel en niet naar buiten komt.

3. Reconstructie Filippo in Haarlem

Wat is onze genetische verwantschap met onze Bollenstreek stamvader Augustinus Filippo, geboren te Haarlem in 1788? Heeft hij genen gelijk aan die van zijn zoon Pieter en/of die van Wouter Albertus, óf van een geheel andere voorvader? Op papier komt de familie Filippo vanaf circa 1600 in Haarlem voor. Je probeert meerdere deelnemers te krijgen die met de DNA-test mee willen doen. Een bekende vanuit stamboomonderzoek dient zich aan. Zijn vader en voorvaderen komen allemaal uit Haarlem, echter zijn stamboom loopt vast rond 1797, de datum waarop zijn voorvader met een rooms-katholiek meisje trouwt. Met de wetenschap dat praktisch alle Filippo's in Haarlem vanaf circa 1630 Nederduits Gereformeerd zijn, gaan we in de kerkregisters spitten en komen we uit bij zijn doop en zijn vader Jacobus. Vanaf dat moment is het vrij eenvoudig zijn papieren stamboom te reconstrueren en komen we uit bij onze meest recente gemeenschappelijke papieren voorvader **Wouter Augustijnsz Filippo**, geboren te Haarlem in 1641. Deze Wouter Augustijnsz had twee zonen, de één Augustinus (1678) van de Bollenstreektak en de ander Jacobus (1681) van de Haarlemse tak. Na de reconstructie kunnen we starten met het genetisch onderzoek.

Beknopte stamreeksen DNA-testen Haarlem en Bollenstreek

Links, oranje de tak Pieter van 1811, rechts in blauw de Philippo stam Haarlem tak Wouter Augustijnsz van 1641, midden onder rood de tak A-1912

De uitslag is in zoverre een verrassing, dat de tak van de laatste deelnemer hetzelfde genetisch profiel heeft als die van één van de deelnemers uit de tak Wouter Albertus (1824) en dat in één keer testen (toelichting: dat laatste is belangrijk daar je vaak meerdere testen nodig hebt om tot een resultaat te komen). Conclusie is dat de Hillegomse stamvader Augustinus Philippo (1788) Haarlemse genen in zich had. De meest recente gemeenschappelijke voorvader is dan dus Wouter Augustijnsz Philippo (1641), geboren te Haarlem. Wat is er dan met Pieter Philippo (1811) gebeurd? Daar kunnen we alleen maar naar raden. Wat we wel hebben vastgesteld, is dat zijn moeder Maria Hos al zeven maanden van Pietertje in verwachting is als zij met Augustinus trouwt. Het zijn warrige tijden ten tijde van Keizer Napoleon Bonaparte. Wat heb ik hier geleerd:

- Onze papieren stamboom tot 1641 correct is op een paar uitzonderingen na;
- De tak Wouter Albertus van 1824 afstamt van de Haarlemse Philippo's;
- Je ook het geluk van een toevalstreffer kan hebben;
- Stamboomonderzoek noodzakelijk is om verbanden te leggen;
- Het handig is als je achternaam van vader op zoon tot 1641 aanwezig is;
- Er meerdere 'vaders' in het spel kunnen zijn.

4. Reconstructie Philippo in Leiden

In de beginfase van het onderzoek is er een Leidse Philippo naar me toe gekomen met de vraag of wij familie zijn. Hij is in de veronderstelling dat de Leidse Philippo's familie zijn van de Philippo's uit de Bollenstreek en Haarlem. 'Heb je wat aan je stamboom gedaan?' vraag ik, 'Nee niet echt, van mijn vader en grootvader daar weet ik wat van maar verder gaat mijn kennis niet.' Dat betekent het uitzoeken van de stamboom van de Leidse Philippo en daarna het DNA testen van leden van de Leidse tak. Ondertussen is door onderzoek in het Leids archief de stamboom van deze familie Philippo in beeld, teruggaand naar ene **Antoni Philippo**, overleden in 1722 in Leiden en mogelijk geboren vóór 1676. Verder op papier zijn er geen relaties met Philippo's uit andere delen van Nederland. Dus op papier zijn we voorlopig geen familie van elkaar. De uitslag na de DNA-test is dan ook verbazend: haplogroep J2. Deze haplogroep komt bij Philippo's in de Bollenstreek en Haarlem niet voor, maar het is duidelijk dat we alleen spreken over het profiel van deze ene persoon en dat dus het profiel van de stamreeks niet is bewezen. Het is ook niet op basis van DNA bewezen dat wij wel of geen familie van deze stamreeks zijn. Dan moeten we gaan werken aan een zogenaamde driestakenproef, zoals dat heet. We hebben een andere van oorsprong Leidse Flippo gevonden. De naam is niet zo belangrijk, maar wel dat zij in 1747 bij elkaar komen in de stamreeks. Wij zijn benieuwd wat dat oplevert. Wat is de les?

- Zorg voor een goed onderbouwde stamboom;
- Zorg voor meerdere deelnemers die verder in de stamreeks inhaken;
- Deelnemers zoeken kost veel tijd en energie.

5. Reconstructie Philippo en andere families

Als je bij toeval een persoon tegenkomt waarvan in het haplotype maximaal maar één lengte verschil zit bij één DYS marker dan is er een kans op een gemeenschappelijke voorvader. Voor Philippo geldt dat in het boek *Zonen van Adam* met de deelnemers *Van Haaster* en *Hees*.¹ De stambomen van beide deelnemers zijn mij bekend en hun families hebben geografische raakvlakken met de stad Haarlem en de Bollenstreek waar ook de Philippo's huizen. Echter zolang er niet meer deelnemers van die families zijn, dan kan je eigenlijk alleen zeggen dat het mogelijk is dat die en onze families elkaar ergens 'gekruist' hebben. Er is echter in beide gevallen alleen sprake van één deelnemer per familie dus of de families dezelfde haplotype

